Б. В. Кукса

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування
Національного університету харчових технологій

СТРУКТУРА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИЗМУ

Статтю присвячено досить актуальному питанню в методиці навчання іноземних мов – міжкультурній діловій компетентності майбутніх фахівців галузі туризму. Автор статті визначає сутність поняття «міжкультурна ділова компетентність» майбутніх фахівців галузі туризму. Автор зазначає, що ділова іншомовна комунікативна компетентність майбутнього фахівця туризму є складним інтегративним цілим, яке забезпечує компетентне професійне спілкування мовою спеціальності в умовах міжкультурної комунікації. Описавши кореляцію міжкультурної компетентності і комунікативної англomовної компетентності, яка входить до ділової компетентності, визначаємо структуру міжкультурної ділової компетентності. Слід додати, що не виділяємо ділову компетентність як окремий компонент, а розглядаємо як інтегральне ціле ділову комунікативну компетентність, оскільки майбутні фахівці галузі туризму не вивчають фахову дисципліну іноземною мовою, а формують готовність до застосування мовних знань, навичок і мовленнєвих умінь у ситуаціях професійного міжкультурного спілкування, тобто змістове наповнення міжкультурної ділової комунікативної компетентності майбутнього фахівця туризму реалізується через використання текстів професійного характеру, створення професійно орієнтованих ситуацій у навчальному процесі.

Аналіз різних варіантів компонентного складу ділової комунікативної компетентності дав нам змогу визначити оптимальну структуру міжкультурної ділової компетентності майбутніх фахівців галузі туризму, в кожному компоненті якої присутній міжкультурний аспект: 1) мовна і мовленнєва компетентність із міжкультурним аспектом; 2) логіко-інформаційна компетентність із міжкультурним аспектом; 3) міжкультурна соціально-психологічна компетентність.

Ключові слова: майбутні фахівці галузі туризму, міжкультурна іншомовна ділова компетентність, компоненти ділової компетентності, мовна і мовленнєва компетентність із міжкультурним аспектом, логіко-інформаційна компетентність із міжкультурним аспектом, міжкультурна соціально-психологічна компетентність.

Постановка проблеми. Однією з актуальних проблем у роботах багатьох дослідників у методиці викладання іноземних мов стала проблема компетентностей, а також визначення їх місця, ролі і шляхів формування у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців галузі туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений нами аналіз спеціальної літератури показав, що проблемою міжкультурної ділової компетентності займалася низка учених (А.П. Садохин, И. С. Соловьева, С. В.В. Сафонова, D.K. Deardorff, Г.В. Елізарова, Є.П. Желтова, Kramersch, R. L. Wiseman, E. Taylor, A.E. Fantini, А.Н. Утехіна).

Незважаючи на наявність досліджень, присвячених питанню міжкультурного іншомовного усного і писемного ділового спілкування, проблема структури міжкультурного ділового англomовного спілкування майбутніх фахівців туризму залишається невирішеною.

Мета статті. Головною метою цієї статті є розглянути сутність поняття міжкультурного англomовного спілкування в продуктивних видах мовленнєвої діяльності майбутніх фахівців галузі туризму та його компоненти.

Виклад основного матеріалу. Згідно з метою дослідження наше завдання полягає у формуванні міжкультурної англomовної компетентності в діловому спілкуванні майбутніх фахівців туризму. Аналіз методичних досліджень щодо формування міжкультурної ділової англomовної компетентності у майбутніх фахівців різних спеціальностей (Г.В. Елізарова, М.Г. Євдокімова, С.Є. Цветкова, Н.Н. Васільєва, Т.В. Парфьонова) дав нам змогу визначити сутність міжкультурної ділової компетентності майбутніх фахівців туризму. Таким чином, *міжкультурна ділова компетентність майбутніх фахівців туризму* є інтегральною якістю суб'єкта туристичної діяльності, яка передбачає наявність знань про культуру носіїв мови у професійно орієнтованих ситуаціях, навичок використання в мовленні професійного тезаурусу і умінь щодо міжкультурного спілкування, які забезпечують ефективну взаємо-

дію в умовах міжкультурної ділової комунікації з представниками інших країн.

Перш ніж визначити структуру міжкультурної іншомовної ділової компетентності майбутнього фахівця туризму, варто зазначити, що вслід за В.Ф. Тенішевою розглядаємо комунікативну компетентність як інтегральний компонент ділової компетентності, наголошуючи на залежності успішності професійної діяльності від рівня іншомовної комунікативної компетентності спеціалістів, тобто ділова іншомовна комунікативна компетентність майбутнього фахівця туризму є складним інтегративним цілим, яке забезпечує компетентне професійне спілкування мовою спеціальності в умовах міжкультурної комунікації [6]. Це твердження дає нам підстави, описавши кореляцію міжкультурної компетентності і комунікативної англійської компетентності, яка входить до ділової компетентності, визначити структуру міжкультурної ділової компетентності. Деякі учені вважають, що іншомовна комунікативна компетентність і міжкультурна компетентність взаємодоповнюють одна одну. Зокрема, М. Байрам виділяє міжкультурну компетентність поряд із лінгвістичною, соціолінгвістичною і дискурсивною компетентностями, які лежать в основі іншомовної комунікативної компетентності, інтегруючись із міжкультурною компетентністю, утворюють міжкультурну комунікативну компетентність [7, с. 70–73]. Н.Д. Гальскова також розглядає іншомовну комунікативну компетентність і міжкультурну компетентність як «інтегральне ціле» [2, с. 97].

Також існує думка, що міжкультурна компетентність ширша за англійську комунікативну компетентність і містить останню в своїй структурі, а не навпаки (А.П. Садохин, І.С. Солов'єва, С. Kramsch, R.L. Wiseman, E. Taylor).

Низка учених вважає, що міжкультурна компетентність є структурним елементом іншомовної комунікативної компетентності (В.В. Сафонова, D.K. Deardorff, Г.В. Елізарова, Є.П. Желтова, А.Е. Fantini, А.Н. Утехіна), зокрема ділової комунікативної компетентності. Зокрема, Г.В. Елізарова виділяє міжкультурний аспект у кожному компоненті іншомовної комунікативної компетентності. Вчена зазначає, що міжкультурна комунікативна компетенція збігається з іншомовною комунікативною компетентністю в комунікативному вимірі, але відрізняється від останньої додатковими компонентами, які базуються на врахуванні проєкції культури на сферу спілкування. Ця частина міжкультурної компетентності пов'язана з психологічними особливостями міжкультурного спілкування (бажання і здатність сприймати іншого, здатність керувати станом тривожності, невизначеності, емпатії, рефлексії [3, с. 218], що є особливо важливим для здійснення ефективної міжкультурної комунікації у професійній діяльності майбутніми фахівцями туризму.

Серед усіх представлених вище поглядів на проблему співвідношення міжкультурної компетентності та іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців галузі туризму найбільш цілісною вважаємо останню, оскільки виділення окремо психологічного компонента у структурі міжкультурної комунікативної компетентності є найбільш доцільним для нашому дослідженню, також не заперечуємо ролі іншомовної ділової комунікативної компетентності, без сформованості якої неможливе ефективне міжкультурне спілкування в галузі туризму. Таким чином, описавши структурні компоненти ділової комунікативної компетентності, в кожному компоненті якої присутній міжкультурний аспект, ми визначимо компоненти міжкультурної ділової комунікативної компетентності.

Нині іншомовна ділова комунікативна компетентність дедалі більше привертає увагу сучасних дослідників. Але, незважаючи на велику кількість наукових праць, немає одностайності щодо її компонентного складу. Зокрема, Кіржнер до складу іншомовної ділової комунікативної компетентності майбутнього зараховує такі компоненти: лінгвістичний; професійний; соціокультурний; психологічний; прагматичний [4, с. 16]. Так, В.Ф. Аітова включає лінгвістичну, соціолінгвістичну і прагматичну компетенції до складу іншомовної професійної комунікативної компетентності студентів [1, с. 16–17]. З.І. Конновою описано лінгвістичну, тематичну, соціокультурну, компенсаторну, навчальну компетенції як складові елементи іншомовної ділової комунікативної компетентності [5, с. 135].

Якщо говорити про професійну компетенцію як складник іншомовної комунікативної компетентності студентів ВНЗ, то вона, на нашу думку, формується шляхом ознайомлення студентів із фаховими текстами, спілкування з носіями мови, ознайомлення з останніми науковими досягненнями в тій чи іншій галузі науки країни, мова якої вивчається, розширення загальної ерудиції, що вкрай важливо для педагога.

Слід зазначити, що ми не виділяємо ділову компетенцію як окремий компонент, а розглядаємо як інтегральне ціле ділову комунікативну компетентність, оскільки ми не вивчаємо фахову дисципліну іноземною мовою, а формуємо готовність до застосування мовних знань, навичок і мовленнєвих умінь у ситуації професійного міжкультурного спілкування, тобто змістове наповнення міжкультурної ділової комунікативної компетентності майбутнього фахівця туризму реалізується через використання текстів професійного характеру, створення професійно-орієнтованих ситуацій у навчальному процесі.

Аналіз різних варіантів компонентного складу ділової комунікативної компетенції дав нам змогу

визначити оптимальну структуру міжкультурної ділової компетентності майбутніх фахівців галузі туризму, в кожному компоненті якої присутній міжкультурний аспект. Отже, виділяємо такі компоненти міжкультурної ділової компетентності майбутніх фахівців галузі туризму: 1) мовна і мовленнєва компетентність із міжкультурним аспектом; 2) логіко-інформаційна компетентність із міжкультурним аспектом; 3) міжкультурна соціально-психологічна компетентність.

Висновки і пропозиції. Отже, у цій статті було визначено сутність поняття міжкультурного англомовного спілкування у продуктивних видах мовленнєвої діяльності майбутніх фахівців галузі туризму та його компоненти. Наступне наше завдання полягає в розробці системи вправ і завдань для формування міжкультурної англомовної компетентності в діловому спілкуванні майбутніх фахівців туризму.

Список використаної літератури:

1. Аитов В.Ф. Проблемно-проектный подход к формированию иноязычной профессиональной компетентности студентов : автореф. дисс. ... докт. пед. наук : 13.00.02. Санкт-Петербург, 2007. 48 с.
2. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика : учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак-тов ин. яз. высш. пед. учеб. заведений. Москва : Академия, 2004. 336 с.
3. Елизарова Г.В. Формирование межкультурной компетенции студентов в процессе обучения иноязычному общению : дис. ... д-ра пед. наук. Санкт-Петербург, 2001. 371 с.
4. Кіржнер С.Е. Навчання майбутніх юристів усного професійно спрямованого англійського монологічного мовлення з використанням автентичної відеофонограми : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2009. 263 с.
5. Коннова З.И. Развитие профессиональной иноязычной компетенции будущего специалиста при многоуровневом обучении в современном вузе : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.08. Калуга, 2003. 355 с.
6. Тенищева В.Ф. Интегративно-контекстная модель формирования профессиональной компетенции : автореф. дис. ... д. пед. наук : 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования». Москва, 2008. 44 с. URL: <http://nauka-pedagogika.com/viewer/243345/a#?page=12>.
7. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence Multilingual Matters (Series), 1997. 124 p.

Kuksa B. The structure of intercultural competence in business English speaking of the future professionals of tourism

The article is devoted to a very important issue in the methodology of teaching foreign languages – intercultural business competence of future professionals in the field of tourism. The author of the article defines the essence of the concept of intercultural business competence of future specialists in the field of tourism. The author notes that the business foreign language communicative competence of the future tourism specialist is a complex integrative whole, which provides competent professional communication in the language of the specialty in the context of intercultural communication. Describing the correlation between intercultural competence and communicative English competence, which is part of business competence, the structure of intercultural business competence was determined. It should be added that the author does not single out business competence as a separate component, but considers business communication competence as an integral whole, as future tourism professionals do not study a professional discipline in a foreign language, but form readiness to apply language knowledge, skills and speech skills in a professional situation of intercultural communication, the content of intercultural business communicative competence of the future tourism specialist is realized through the use of texts of a professional nature, the creation of professionally-oriented situations in the educational process.

The analysis of different variants of the component composition of business communicative competence allowed us to determine the optimal structure of intercultural business competence of future tourism professionals, in each component of which there is an intercultural aspect: 1) language and speech competence with intercultural aspect; 2) logical-informational competence with intercultural aspect; 3) intercultural socio-psychological competence.

Key words: future specialists in the field of tourism, intercultural foreign language business competence, components of business competence, language and speech competence with intercultural aspect, logical-informational competence with intercultural aspect, intercultural socio-psychological competence.